

EURÓPAI FÜZETEK 5.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Ertseyne Dr. Peregi Katalin – Dr. Bach István
A vetőmag és szaporítóanyag
termesztésének és használatának feltételei

Mezőgazdaság

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külgymisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörccsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

A szerkesztésben közreműködött: Gyenes László

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Szabó Zoltán Béla

Kézirat lezárva: 2003. február 18.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

„A megfelelő minőségű vetőmag és szaporítóanyag előállításához és felhasználásához, valamint a korszerű fajtahasználathoz nemzetgazdasági érdek fűződik.” Ezzel a mondatral kezdődik az a törvénytervezet, amely ebben az évben kerül a parlament elé, és várhatóan az EU-csatlakozáskor lép életbe. De ezzel a gondolattal kezdődnek a vetőmag és szaporítóanyag forgalmazását szabályozó EU-direktívák is.

Az azonosság nem véletlen, hiszen a vetőmag és szaporítóanyag termesztése és használata valamennyi fejlett agrárállamban jogilag szabályozott terület. Már korán felismerték, hogy ezek az úgynevezett biológiai alapok a biztosítékai a sikeres növénytermesztésnek és a biztonságos élelmiszerellátásnak.

A Kárpát-medencét természeti viszonyai kiválóan alkalmassá teszik több mezőgazdasági és kertészeti faj vetőmagjának és szaporítóanyagának termesztésére. Ennek megfelelően hazánk világviszonylatban is jelentős szerepet játszik ebben az ágazatban: az OECD statisztikája szerint 1999–2000-ben Magyarország ezen a piacon a világ szántóföldi termesztésének 15 százalékát adta, s e tekintetben a második helyen állt

az Egyesült Államok mögött. Figyelmet érdemlő adat az is, hogy 2000–2001-ben az Európai Unió országaiba szállított vetőmag hét százaléka származott országunkból.

A célszerű vetőmagtermesztés és felhasználás szabályozása kontinensünkön immár egy évszázados múltra tekint vissza. A magyar jogszabályok az európaiakkal egyidejűleg, gyakran azt megelőzve fejlődtek. Ezért az EU-csatlakozással szükségessé vált jogharmonizáció ezen a területen számkra nem okoz különösebb gondokat. A jogszabályoknak az unió előírásaihoz való hozzáigazítása már esztendőik óta folyik, és eredményeként egyes területeken a hazai rendelkezések nemcsak időben összhangba kerültek az uniói szabályozással, de meg is előzték azt.

A szakemberek szerint az eredményesen gazdálkodó, kellő szaktudással rendelkező vetőmag- és szaporítóanyag-termesztők esélyei csatlakozás után sem csökkennek. A szigorúbb szakmai feltételrendszer növeli és egységesebbé teszi majd az ágazat tevékenységének színvonalát, és a minőségi kínálati piac irányában hat. Ez pedig kedvező hír lehet a vetőmagok és szaporítóanyagok népes vásárlói táborának is.

I. Európai kapcsolataink, helyünk Európában

A vetésre szánt anyagok, magvak, gumók, hagymák stb. külön kezelése, a legszebb, leghibátlanabb példányok kiemelése e célra egyidős a földművelés kialakulásával. Európában a XIX. század végén születtek meg az ok- és célszerű vetőmaghasználatot segítő jogszabályok, amelyek napjainkig folyamatosan változnak, fejlődnek, és céljuk részben felkelteni, részben kiszolgálni a korszerű mezőgazdaság igényeit.

Az európai szabályozással párhuzamosan, sőt gyakran azt megelőzve fejlődtek a magyar jogszabályok is. Először a XIX. század végén jelent meg a magyar állami költségvetésben a vetőmagtermelés és felújítás támogatása. A mezőgazdasági termények hamisításának tilalmáról szóló 1895. évi XLVI. törvény a vetőmagvakra vonatkozó önálló fejezetet tartalmazott.

A nemesítés tudományos alapjainak megteremtésével és a nemesített fajták használatának elterjedésével a XX. század elejére nyilvánvalóvá vált, hogy a Kárpát-medence kiválóan alkalmas több mezőgazdasági és kertészeti faj vetőmagjának és szaporítóanyagának termesztésére. A vetőmagtermesztés fokozatosan önálló ágazattá fejlődött, és a húszas években már

számottevővé vált az Európába irányuló export. Fő exportcikkünk ebben az időben a borsóvetőmag és az úgynevezett kerti magvak – zöldség és virág – voltak. Szoros üzleti kapcsolatok alakultak ki a korszak vezető európai vetőmagcégeivel, a hazai szabályozás pedig mindenben megfelelt az európainak, sőt Magyarország kezdeményező alapítója volt azoknak a nemzetközi szakmai szervezeteknek, amelyek azóta is folyamatosan működnek (Vetőmag-kereskedők Nemzetközi Szövetsége, FIS/ISF és a Vetőmagvizsgálók Nemzetközi Szövetsége, ISTA). Egyes intézkedésekben élenjártunk, ilyen volt például a fémzárolás bevezetése a herefélékre és a fűfélékre, majd általános kötelezettség a vetőmagtétel ellenőrzéjeggel való ellátására. Továbbá 1914–15-ben hivatalosan is elfogadták a növényfajták elismerésének és törzskönyvezésének a bevezetését. Ugyancsak a harmincas években szervezték meg a megyei és járási felügyelői hálózatot, amely szántóföldi szemléket tartott, és a fajtaazonosságot, valamint a szaporítások általános kultúrállapotát vizsgálta.

A közgazdasági környezet ösztönözte a gyümölcsstelepitéseket, a megbízható, fajtaazonos szaporítóanyag beszerzése azonban

nehézségekbe ütközött. Ezért első lépésben kialakultak az állami intézmények mellett működő faiskolák, majd az 1868. évi XXXVIII. törvény a helyi ellátás biztosítására elrendelte a községi faiskolák létesítését. 1938-ban kiadták a szőlő-, gyümölcsfa- és díszfaiskolai szaporítóanyagok ellenőrzéséről szóló törvénycikket, majd 1939-ben a végrehajtására vonatkozó FM rendeletet.

A II. világháborúig szervesen kapcsolódtunk a termesztés és kereskedelem szabályozásában az egységes szellemű európai vetőmag- és szaporítóanyag-szakmához.

Lucerna fémzárolás a XIX. században

II. A magyar és az európai szabályozás összehasonlítása

A II. világháborút követő öt évtizedben, a nyugat-európaiktól eltérő társadalmi és gazdasági környezetben a szakterület jogi szabályozása természetesen másképp alakult, de a vetőmagágazat megtartotta jó pozícióit.

A klimatikus adottságok, a nemzetközileg is elismert szaktudás változatlanul vonzóvá tette az országot, és 1955-ben már ismét exportőrként jelentünk meg a piacon.

Az 1989-ig eltelt időszakban a nagyüzemi mezőgazdaság keretei között elsősorban a szántóföldi vetőmagtermesztés fejlődött, ezen belül a hibridkukorica vetőmagipar szerzett rangos helyet nemzetközi összehasonlításban is. A hazai növénytermesztés igényeit az itthon termelt – mennyiségileg elegendő és minőségében kiváló – vetőmaggal ki lehetett elégíteni, és folyamatosan jelentős szerepet töltöttünk be a nemzetközi vetőmagpiacon.

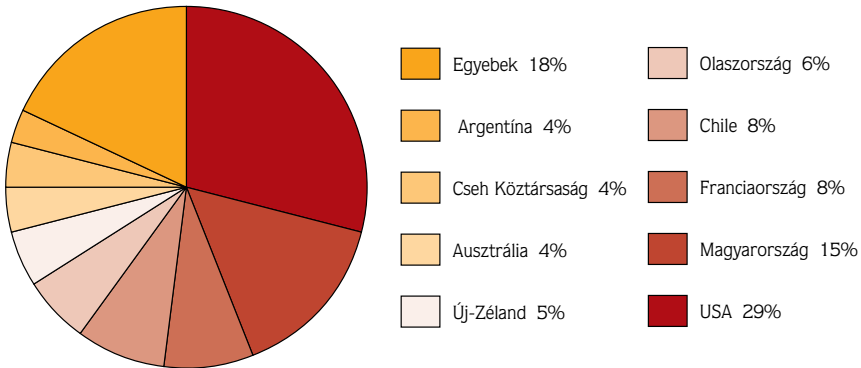
Ebben az időszakban csatlakoztunk azokhoz a szakmai szervezetekhez, amelyek a mai európai vetőmag és szaporítóanyag rendszer alapját képezik, és amelyeken a ma érvényes direktívák alapulnak.

- Az OECD (*Organisation for Economic Co-Operation and Development*) növényfajta-igazolási rendszere, amelynek elemei:
 - › Olajnövények rendszere (1970)
 - › Gabonafélék rendszere (1970)
 - › Cukorrépa és takarmánynövények rendszere (1970)
 - › Kukorica és Sorghum növények rendszere (1978)
 - › Erdészeti szaporítóanyagok rendszere (1989)
- UPOV (*Union Internationale pour la Protection des Obtentions Vegetales*) – új növényfajták oltalmára létesült nemzetközi szervezet (1983)¹

Az ágazat erős exportorientáltsága miatt az elmúlt évtizedekben mind a termesztés és a feldolgozás, mind pedig a minősítés folyamatában rendelkezünk azokkal az ismeretekkel, amelyek az európai piacon való részvételhez szükségesek voltak. A belföldi, a keleti és az úgynevezett nyugati piacra irányuló tevékenység azonban erősen elkülönült.

Az európai jogszabályok – amelyek a vetőmag és szaporítóanyag forgalmazásának

1 UPOV: Nemzetközi fajtajogvédelmi egyezmény és szervezet, mely a fajták megkülönböztettségének, egyöntetőségének és állandóságának vizsgálati módszertanát (DUS vizsgálatok) írja elő.

Vetőmagelőállításunk nemzetközi összehasonlításban. OECD 1999/2000, szántóföldi fajok

feltételrendszere felől közelítették meg a kérdést – 1966-ban fogalmazódtak meg először a Közös Piac országaiban, direktívák formájában, vertikális rendszerben, majd folyamatosan fejlődtek és bővültek mind a mai napig. A magyar jogszabályok is állandóan fejlődtek, megtartva a hagyományos horizontális tagolódást. Az egyes tagállamokban mindkét forma létezik most is, Franciaországban például egy-egy fajcsoporthoz rendelik valamennyi kapcsolódó tevékenység szabályozását, míg a német vagy az osztrák vetőmagtörvények az egyes tevékenységi folyamatokat kísérik végig, értelemszerűen hozzárendelve az érintett fajokat.

Hazánkban az 1895. évi XLVI. törvényt először a 4990/1947. M. E. rendelet módosí-

totta, majd új átfogó szabályozásként megjelent az 1968. évi 22. számú tvr. (1968. VII. 4.) a vetőmagokról és egyéb növényi szaporítóanyagokról. A 11/1969. (VIII. 14.) MÉM rendelet a nyár és fűz szaporítóanyag termeléséről, forgalmazásáról, felhasználásáról és ellenőrzéséről rendelkezett, az ekkor induló cellulóznjár program szaporítóanyag háttérének megteremtése érdekében fogadták el a 6/1976. (II. 26.) rendeletet.

További módosításokat tartalmazott az 1/1979. (I. 10.) MÉM rendelet a vetőmagvak és egyéb növényi szaporítóanyagok előállításáról, forgalmazásáról, felhasználásáról és állami ellenőrzésük rendszeréről, majd az ezt felváltó 6/1990. (III. 31.) MÉM sz. rendelet. Ezek a szántóföldi, szőlő, gyümölcs, zöld-

ség, dísznövény és erdészeti szakmai követelményeket egyaránt magukban foglalták. A fajtaminősítés vonatkozásában 1988-ban és 1992-ben, a vetőmag és szaporítóanyag tekintetében pedig 1993-ban született meg az utolsó módosítás.

Az erdészet számára a rendszerváltás előtti évek legfontosabb eseménye az 1989. évi felvétel volt az OECD erdészeti szaporítóanyag certifikációs rendszerébe, amit a magtermelő állományok teljes revíziója, a klónszaporítású nemesnyár- és fűzfajták háromlépcsős törzszültetvényrendszerének kialakítása és a nyilvántartások számítógépre vitele tett lehetővé.

Ebben az időszakban az említett tvr-t és a rendeleteket országos és ágazati szabványrendszer egészítette ki. A szabványok alkalmazása kötelező volt, és módszertani kérdésektől kezdve a tényleges határérték követelményekig a kötelező osztályba sorolást is tartalmazták.

A növényfajták állami elismeréséről, valamint a vetőmagokról és szaporítóanyagokról szóló 1996. évi CXXXI. törvény hatályba lépéséig a hazai és az európai szabályozás közötti különbségek – az eltérő társadalmi rendszerből adódóan – elsősorban jogi kérdésekben mutatkoztak. A másképp értelmezett fajtatulajdonjog és vonzatai nemcsak az állami elismerés folyamatára voltak hatással, hanem befolyásolták a származásigazolás, a

vetőmag és szaporítóanyag előállítás és feldolgozás, valamint a kereskedelem menetét, kihatottak a minősítés és dokumentálás rendszerére is. Kevesebb eltérés volt a módszertani kérdésekben, a vetőmag és szaporítóanyag termesztés szakmai követelményrendszerének megfogalmazásában, a vizsgálati kérdésekben és a tényleges minőségi paraméterekben. Ezekben mind az európai, mind a magyar szabályozás az OECD növényfajtaigazolási rendszerének és az ISTA nemzetközi szabályzatának alapján állt. A vetőmag szakterületen a legfontosabb minőségi követelményeket (a genetikai, analitikai tisztaság, a gyommagtartalom, a csírázóképeség stb.) az EU direktívái a forgalmazás minimális feltételeként fogalmazták meg. Ezeket a paramétereket a magyar szabályozásban a szabványok tartalmazták, azonos vagy szigorúbb követelményekkel.

1996-ban vizsgáltuk először az *Acquis Communautaire* (közösségi jogi vívmányok) átvételére való alkalmasságunkat, összehasonlítva a jogszabályokat és tervet készítve a várható teljes jogharmonizációra. Válaszul az Európai Bizottság első, 1997-es országvéleménye szakterületünkön elsősorban bizonyos igazgatási követelmények ellenőrzésével és az áruk szabad áramlásával (értsd: mezőgazdasági termékek) kapcsolatban állapított meg kötelezettségeket.

III. Intézményi háttér

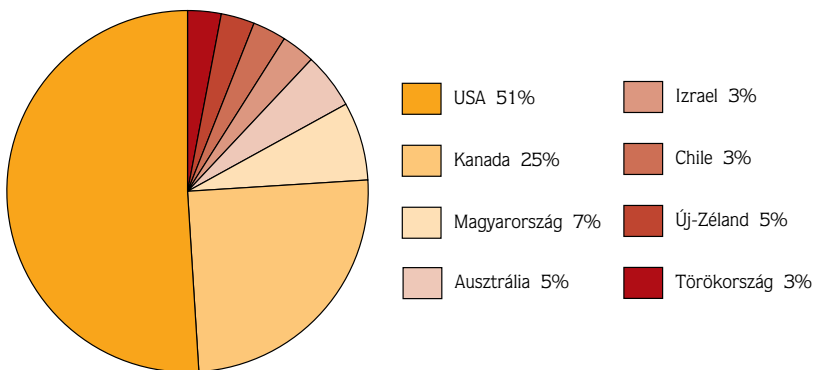
Az Európai Unió részéről alapvető elvárás a jogszabályok érvényesülését biztosító, a szakmai követelményeket előíró, a fajtaelismerési (regisztrációs) és szaporítóanyag-minősítési (certifikációs) rendszereket működtető illetékes nemzeti hatóság (*designated authority*) megléte és kellő szakmai, technikai színvonala.

A jogszabályok végrehajtására Magyarországon fejlett intézményrendszert alakítottak ki, amely a XIX. századig visszanyúló történelmi múltra tekinthetett vissza. 1878-ban hívták életre a Magyar Királyi Vetőmagvizsgáló Állomást. A feladatot a későbbiekben az Országos Minőségvizsgáló Intézet (1949), az Országos Vetőmagviz-

sgáló Intézet (1951), majd – megyei hálózattal – az Országos Vetőmagfelügyelőség (1952) látta el.

1881-ben alakult a szántóföldi fajták vizsgálatára és regisztrálására a Magyar Királyi Növénytermesztési Kísérleti Állomás és országos fajtakísérleti hálózata. Majd a Növénynemesítési Intézet (1936), a Növénytermesztési és Növénynemesítési Kutató Intézet (1948), az Országos Növényfajtakísérleti Intézet (1954) és az Országos Mezőgazdasági Fajtakísérleti Intézet (1962) keretében folyt a fajtakísérleti munka.

A XX. században a kertészeti és erdészeti szakterületeken is kialakult a szakmai jogi szabályozás és az ehhez kapcsolódó intéz-

Vetőmagelőállításunk nemzetközi összehasonlításban. Európai beszállítók, 2000/2001

ményrendszer. 1930-ban létrehozták az Országos Pomológiai (Gyümölcsészeti) Bizottságot (OPB), amely 1931-ben kiadta a tömegtermesztésre ajánlott gyümölcsfajták névjegyzékét. 1958-tól az Országos

Szőlő- és Gyümölcsfajta Szelekciós Felügye-
léség, majd 1961-től a Szőlő-Gyümölcs
Ültetvénytervező és Kivitelező Vállalat
szelekciós osztályának keretében folyt a
kertészeti szaporítóanyagok minősítése.
1964. január 1-jével létrejött az Országos
Szőlő-Gyümölcsfa és Díszfaiskolai Sza-
porítóanyag Felügyelet. Az intézmény
feladata kezdetben a fajtaszelekciós munka
folytatása, a szaporítóanyagok vegetációs
és biológiai potenciáljának megőrzése,

fenntartása volt, állami jogszabályok, szab-
ványok alapján. 1954-ben alakult meg az
Erdészeti Tudományos Intézet Magvizsgáló
Kísérleti Állomása, az erdészeti magvak és
szaporítóanyagok minősítésének feladatával.
1976-tól megindult a különálló intézmények
összevonása. Először a szántóföldi vetőmag,
valamint a kertészeti és erdészeti szaporító-
anyag felügyelet egyesült Országos Vetőmag
és Szaporítóanyag Felügyelet (OVSZF)
néven.

1983-ban áll fel a Növénytermesztési és
Minősítő Intézet, az OVSZF és az Országos
Mezőgazdasági Fajtakísérleti Intézet (OMFI)
egyesítésével. 1988-ban a Mezőgazdasági
Minősítő Intézet (MMI) keretében folyta-
tódott a szakmai munka. Valamennyi, az
előbbieken felsorolt feladatkört 1998 óta
jogutódként az Országos Mezőgazdasági
Minősítő Intézet (OMMI) látja el szakterüle-
tenkénti főosztályi szervezetben. Az Orszá-
gos Mezőgazdasági Minősítő Intézet az
OECD kijelölt nemzeti hatósága, és vizsgálá-
tai, amelyek alapján a nemzetközi címkéket,
fajtaigazolásokot és vetőmag-minősítő
bizonyítványokat kiadja, EU-ekvivalenciát
élveznek a Bizottság 95/514 EK határozata
alapján.

Az OMMI közvetlen felügyeleti szerve a
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisz-
térium.

IV. A vetőmag és szaporítóanyag ágazat helyzete

Vetőmagtermesztésünk az elmúlt évtizedben talpon maradt, és nemzetközileg is számon tartják. Az ágazat szerkezete természetesen megváltozott. Bizonyos fajok fajtái, mint például az őszi búza, hazai nemesítésből származnak, vetőmagjuk elsősorban a hazai igényeket szolgálja ki. Más fajok, mint például a hibridkukorica, a többségükben

globalizált nemzetközi vállalatok nemesítési programjainak termékei, és ez esetben a termesztés elsősorban beszállító jellegű. Európai céltermetetés keretében főleg repce, mustár, fűfélék vetőmagjai kerülnek kiszállításra. Sajnos az indokoltnál jobban csökkent a herefélék és egyéb fehérjenövények vetőmagjainak termesztése.

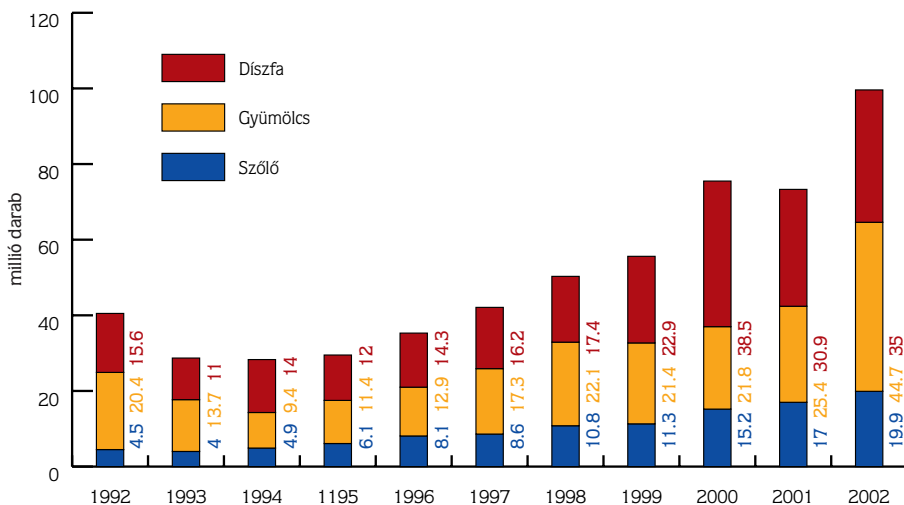
Vetőmag-előállító terület

Év	Ellenőrzött terület	
	hektár	%
1992	169 993	100,0
1993	158 944	93,5
1994	180 287	106,1
1995	181 975	107,1
1996	160 457	94,4
1997	155 775	91,6
1998	180 364	106,1
1999	169 142	99,5
2000	156 234	91,9
2001	173 405	102,0
2002	161 018	94,7

Fémzárólt mennyiségek alakulása, 1991–2002

Év	Vetőmag tonna	Burgonya tonna	Összesen tonna	Eltérés az 1991. évitől (%). 1991=100
1992	306 208	32 533	338 741	100,0
1993	300 535	28 670	329 205	97,2
1994	344 464	34 502	378 964	118,7
1995	323 273	35 348	358 621	105,9
1996	316 301	29 443	345 744	102,1
1997	354 009	19 986	373 995	110,4
1998	335 007	24 314	359 321	106,1
1999	314 512	25 158	339 670	100,3
2000	372 020	26 176	398 196	117,6
2001	340 253	22 383	362 636	107,1
2002	348 383	22 900	371 283	109,6

A szemlézett kertészeti termékek mennyiségének alakulása

V. Jogharmonizációs folyamat, 1996 – 2002

A csatlakozási tárgyalások során az Acquis Communautaire-nek való megfelelést vizsgálta a témacsoportonként vizsgálta. A vetőmag és szaporítóanyag szakterület közös tárgyalási fejezetbe került a növény-egészségügyi kérdésekkel. Ebben a fejezetben a szorosan vett növény-egészségügyi vonatkozások (növényvédőszer engedélyezés, szerradvány ellenőrzés, növény-egészségügyi ellenőrzés) mellett kapott helyet a fajtagisztrációval, a vetőmag és szaporítóanyag minősítésével kapcsolatos szakterület.

A legfontosabb megvizsgált és elemzett témakörök:

- a vetőmag és szaporítóanyag forgalmazás feltételei;
- nemzeti fajtalisták;
- fajtaoltalom, fajtavédelem;
- a jogharmonizáció mértéke, folyamata;
- a végrehajtásra alkalmas intézményrendszer megléte.

Az EU-direktívákkal való összevetés és részletes elemzés után nyilvánvalóvá vált, hogy az 1996. évi CXXXI. törvénybe sok új közösségi követelmény épült be, de nem értük el a teljes jogharmonizáltságot. Ezért az a csatlakozásig mint átmeneti törvény működik, és ez alatt az időszak alatt kell felkészülni a szükséges teljes ekvivalenciára. Az átmeneti

időszakban ennek érdekében már lényeges korszerűsítések történtek. A jogharmonizációs folyamat főbb lépései:

1997. január. Megalakult az FM EU-jogharmonizációs albizottsága, ezen belül a növény-egészségügyi és a vetőmag és szaporítóanyag minősítés kérdéseivel foglalkozó munkacsoport.

1997. június. Elkészült az első adatlap és kérdőív, valamint az ekvivalencia táblázatok az Acquis Communautaire áttekintésére.

1997. november. Részletes összehasonlítás készült a közösségi alapjogforrások és a magyar szabályozás harmonizált és nem harmonizált területeinek elemzésével.

1997. december. Az intézményfejlesztési igények felmérése.

1998. február. Az MSZ. 6353. Vetőmag-szaporítások szántóföldi ellenőrzésének követelményei c. szabvány életbelépése. A 18 korábbi szabvány helyébe lépő, az EU-alapelvek szellemében korszerűsített szabvány egységes szemléletet vezetett be a hazai és az exportcélú szaporítások ellenőrzésénél és minősítésénél. Módszerében és határértékeiben – minimális különbségektől eltekintve – megegyezik a vonatkozó direktívák azonos követelményeivel.

1998. március. Hatástanulmány jelent meg a további – elsősorban növény-egészségügyi – összefüggések elemzéséről.
1998. október. Multilaterális tárgyalások Brüsszelben.
1998. november. Bilaterális tárgyalások Brüsszelben.
1999. január. Az MSZ. 7145. Mezőgazdasági és kertészeti növényfajok vetőmagvai c. szabvány életbelépése. A 13 korábbi szabvány helyett készült új szabványba a vonatkozó EU-direktívákból beépültek a vetőmagtétel forgalmazhatóságának tényleges feltételei, egyetlen értékben meghatározva, így megszűnt a törvényileg szabályozott osztályba sorolás, és több korábban kötelezően előírt minőségi paraméter kikerült a törvényileg szabályozott körből, tisztán piaci előnnyé vált.
1999. Kormány-előterjesztés a derogációs igényekről (palántaminősítés).
2000. június. A TAIEX (az EU Csatlakozási Főigazgatóságának csatlakozást előkészítő és elősegítő szervezeti egysége, *Technical Assistance and Information Exchange Office*) a helyszínen megvizsgálta a vetőmag és szaporítóanyag területen az EU-irányelvek érvényesülését és az ellenőrzést végző intézményrendszer (OMMI) működését.
2000. december. A TAIEX-jelentés átvétele. Az összefoglalt vélemény összességében pozitív volt. Észrevételek a fajtatulajdonjog és a fajtaelismerés különválasztása, a magyar joganyagok EU-jogszabályokra való visszavezethetőségének biztosítása, a szabványok jogállásának rendezése témakörében voltak.
2001. június. TAIEX-EU-felülvizsgálat a burgonya (vetőburgonya) szektorban.
2002. január. A hatósági dokumentumok nyomon követhetőségének megvalósítása. Informatikai fejlesztés: származásigazolás, a szántóföldi bejelentés ellenőrzése és minősítése.
2002. január-június. A szabványokat felváltó szakmai anyagok elkészítése és vitára bocsátása.
2002. július. Javaslat tétel a magyar állásfoglalásra vetőmag-támogatás, vetőmagkvóta ügyében.
2002. szeptember. NTSZ-OMMI közös kiadású növényútlévlé bevezetése a vetőburgonyánál.
2002. december. Új, teljes jogharmonizációt biztosító törvénytervezet elkészítése.

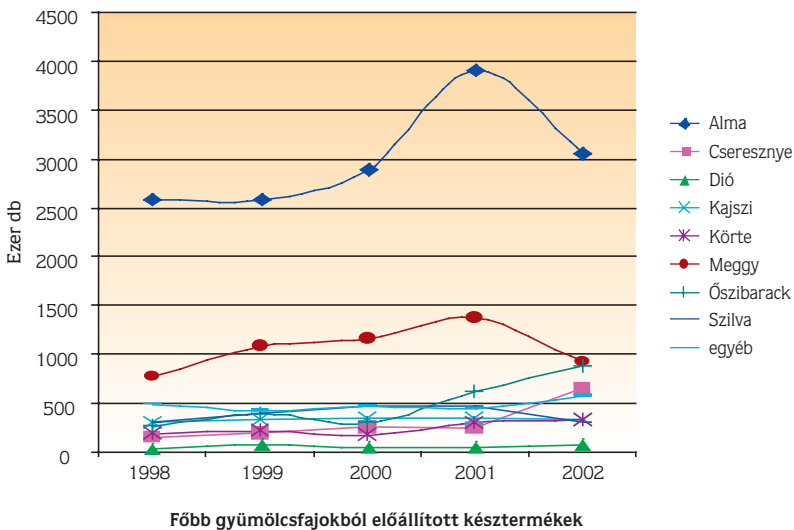

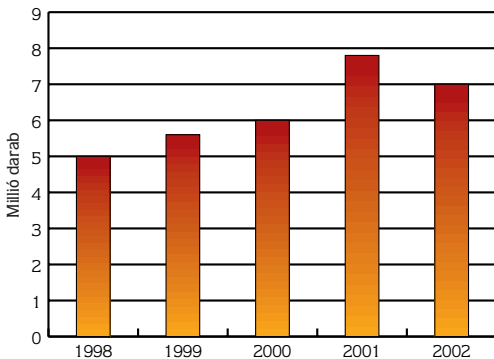
VI. További jogharmonizációs feladatok

Az első és legfontosabb feladat a magyar jogszabályok átalakításának befejezése és kihirdetése. Tekintsük át, melyek azok a hatályos direktívák, amelyeket az új törvény és rendeletei megalkotásakor figyelembe kell venni:

- 2002/53 EK tanácsi irányelv a szántóföldi növényfajok közös fajtakatalógusáról;
- 2002/54 EK tanácsi irányelv a répa vetőmagvak forgalmazásának feltételeiről;
- 2002/56 EK tanácsi irányelv a vetőburgonya forgalmazásának feltételeiről;
- 2002/57 EK tanácsi irányelv az olaj- és rostnövények vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről, módosítva a 2002/68 EK által;

- 1966/401 EK tanácsi irányelv a takarmánynövények vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről;
- 1966/402 EK tanácsi irányelv a gabonafélék vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről;
- 2002/55 EK tanácsi irányelv a zöldségfélék vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről;
- 1992/33 EKG tanácsi irányelv a vetőmagnak nem minősülő zöldségzaporító és ültetési anyagok forgalomba hozataláról;
- 1993/61 EKG bizottsági irányelv a vetőmagnak nem minősülő zöldségzaporító és ültetési anyagokkal szemben támasztott követelményekről;

Összes oltvány előállítás, 1997–2001.

1993/62 EGK bizottsági irányelv a vetőmagnak nem minősülő zöldségszaporító és ültetési anyagok felügyeletéről és ellenőrzéséről;

1998/56 EK tanácsi irányelv a dísnövény szaporítóanyagok forgalomba hozataláról;

1993/63 EGK bizottsági irányelv a dísnövény szaporítóanyagok és dísnövények felügyeletéről és ellenőrzéséről;

1993/49 EGK bizottsági irányelv a dísnövény szaporítóanyagokkal szemben támasztott követelményekről;

1999/68 EK bizottsági irányelv a dísnövény szaporítóanyag fajtalistáról;

1999/66 EK bizottsági irányelv a dísnövény szaporítóanyagok megjelölésének és dokumentációjának követelményeiről;

1968/193 EGK tanácsi irányelv a szőlő szaporítóanyagok forgalomba hozataláról;

1974/649 EGK tanácsi irányelv a harmadik országokban termelt vegetatív szőlő szaporítóanyag forgalmáról;

1999/1493 EK tanácsi rendelet a szőlő-bor közös piacszervezéséről;

2000/1227 EK bizottsági rendelet a szőlőfajták termesztési potenciáljáról;

1992/34 EGK tanácsi irányelv a gyümölcsstermő növények szaporítóanyagainak forgalomba hozataláról;

1993/48 EGK bizottsági irányelv, amely a CAC termékek követelményeire, valamint azok forgalmazására és a fajtaleírásokat tartalmazó jegyzék elkészítésére vonatkozik;

1993/64 EGK bizottsági irányelv az alkalmazandó mintavételi módszerekről és a szállítók ellenőrzéséről;

1993/79 EGK bizottsági irányelv a szállítók által vezetett, a gyümölcsstermő növények szaporítóanyagainak és a gyümölcsstermő növények fajtáiról szóló jegyzékek kivitelezési rendelkezéseinek kiegészítéséről;

1999/105 EGK tanácsi irányelv az erdészeti szaporítóanyagok forgalomba hozataláról;

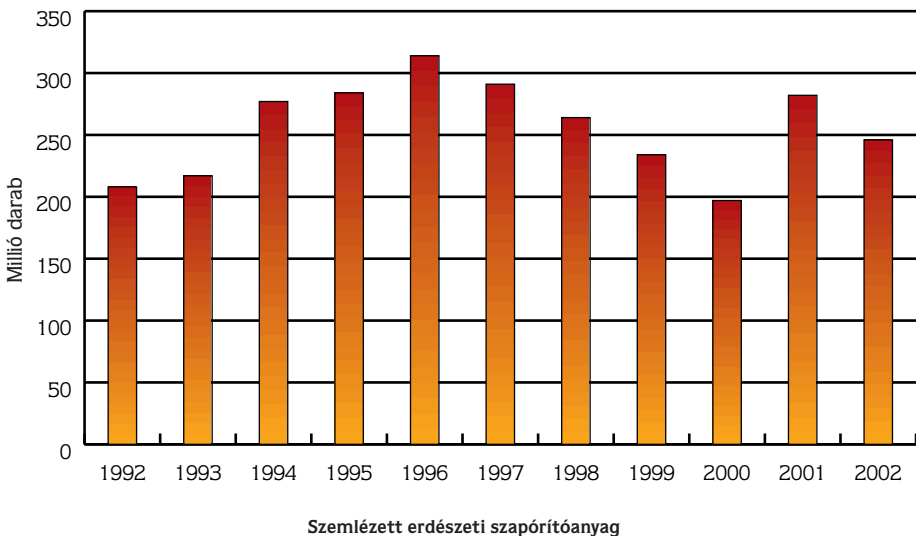
2002/1597 EK bizottsági rendelet az erdészeti szaporítóanyagok kiinduló anyagai nemzeti listájának egységes formai követelményeiről;

2002/1598 EK bizottsági rendelet a hivatalos hatóságok közötti közös adminisztratív

- együttműködésről az erdészeti szaporítóanyagok forgalmazása tárgyában;
- 2002/1602 EK bizottsági rendelet azon eljárás részletes szabályairól, amelynek alapján valamely tagállam megtilthatja területén meghatározott erdészeti szaporítóanyagok végfelhasználónak történő forgalmazását;
- 2002/2301 EK bizottsági rendelet a kis mennyiségűnek tekinthető erdészeti vetőmagtétel meghatározásáról;
- 2000/29 EK tanácsi irányelv egyes növény-egészségügyi kérdésekről (növényútlevél);

- 1990/220 EGK tanácsi irányelv a genetikailag módosított szervezetekről és a környezetbe történő szándékos kibocsátásokról;
- 1989/95 EK tanácsi irányelv a genetikailag módosított növényfajták vetőmagvainak forgalmazásáról, a répafélék, a gabonafélék, a burgonya, az olaj és a rosnövények, valamint a zöldségfélék körében;
- 1991/2092 EGK tanácsi rendelet az organikus gazdálkodásról;
- 1999/1804 EK tanácsi rendelet a fentiekről, beleértve az állattenyésztést.

VII. Változások a csatlakozás után

1. Vetőmag

A vetőmagok forgalmazásának alapelvei nem változnak. A forgalomképes vetőmag-nak elismert fajta minősített vetőmagjából kell származnia.

1.1. Fajtahasználat

Az erre vonatkozó alapjogszabály a 2002/53 EK tanácsi irányelv a szántóföldi növény-fajok közösségi fajtakatalógusáról.

Igen sok tévhit kering erről a témáról – a teljes liberalizmustól kezdve a legszigorúbb

szabályozásig. Egyik sem igaz, és mindegyikben van valami igazság. Az alapelv valóban az áruk szabad áramlásának joga, ennek értelmében ami az egyik tagállamban használható fajta, az a másik tagállamban is ilyennek tekintendő. Természetesen az ésszerű szakmai szempontokat figyelembe véve, és ezek jelentik a korlátokat is.

A későbbiekben felsorolt fajcsoportokra vonatkozó direktívák eleve tartalmazzák azon fajok listáját, amelyeknek fajtáit fajta-elismerésben kell részesíteni, és azt követően a vetőmag-szaporítás, majd forgalmazás ugyancsak előírt rendben történhet. Ez semmi újat nem jelentene a magyar rendszerhez képest, ha a fajok listája fedné egymást. Ebben azonban eltérések vannak, amelyeket a csatlakozás után vállalnunk kell. Ez nem jelenti azt, hogy e direktívákba nem foglalt fajok fajtái önkéntes alapon nem minősíthetők itthon, saját szabályaink szerint, de azt igen, hogy ezen fajok nem minősített fajtáinak beszállítását Magyarország területére bármely uniós tagállamból tisztán jogi alapon nem lehet megtagadni. A későbbiekben EU-tagként kezdeményezhetjük új fajták felvételét a megfelelő direktívákba.

A fajtajegyzékek vonatkozásában is lesz változás. Négyféle fajtajegyzék kezelését kell megtanulnunk:

- a) *Közösségi fajtajegyzék:* Tartalmazza az egyes tagállamokban elismert valamennyi fajtát. A nemzeti fajtajegyzékekben szereplők kerülhetnek fel rá, jogi értelemben létezik, de gyakorlati jelentősége nincs, hiszen az egyes tagállamokban az alábbiakban ismertetett jegyzékek tartalmazzák a ténylegesen termesztett fajtákat. Külön közösségi katalógus van a zöldség- és a szántóföldi fajokra.
- b) *Nemzeti fajtajegyzék:* A Magyarországon állami elismerésben részesített fajták jegyzéke, amely e fajták lényeges jogi és szakmai alapadatait tartalmazza. A fajták a nemzeti fajtajegyzékből kerülhetnek a közösségi fajtajegyzékbe.
- c) *Leíró fajtajegyzék:* A nemzeti fajtajegyzékben felsorolt fajták lényeges, fajtahasználati szempontból jelentős tulajdonságait ismerteti.
- d) *Ajánlati fajtajegyzék:* a szakmai szervezetek által összeállított, meghatározott szempontok (felhasználási cél, termőtáj stb.) szerint termesztésre javasolt fajták jegyzéke.
- Az EU tagállamaiban a gazdálkodók hasonló fajtaismeretökből válogatnak, és árutermesztésre nem használnak e körön kívül eső fajtákat akkor sem, ha jogilag megtehetnék. Bízunk abban, hogy szakmai érdekképviseleti szervezeteik gazdasági érdekeiket maximalsan szem előtt tartva állítják össze az

ajánlati fajtajegyzéket. Ez a rendszer nálunk még nem működik, és lehet, hogy bizonyos területeken nem is fog működni. Ekkor a választás alapja továbbra is a leíró fajtajegyzék és a korrekt, jól szervezett fajtabemutatók sora lehet. A változás itt tehát a termelők számára pozitív lesz, mert a mainál nagyobb versenyre és naprakész szakmai tájékoztatásra fogja készíteni a fajtatulajdonosokat a termelők megnyerése érdekében.

A *fajtaoltalom* kérdését a 2002. évi XXXIX. törvény – a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény módosításáról – szabályozza (ötödik rész: növényfajták oltalma). Változás a korábbiakhoz képest, hogy nevesíthető tulajdonjog csak az oltalmazott fajtákhoz fűződik. Elismert fajta fajtafenntartására több fajtafenntartó is bejelentkezhet. A vetőmag-szorítást mindenkor vissza kell tudni vezetni a fajtafenntartásra.

1.2. Vetőmag-előállítás, vetőmag-minősítés, vetőmag-forgalmazás

Ezen a területen a meghatározó EU-direktívák a következők:

- 2002/54 EK tanácsi irányelv a répa vetőmagvak forgalmazásának feltételeiről;
- 2002/56 EK tanácsi irányelv a vetőburgonya forgalmazásának feltételeiről;
- 2002/57 EK tanácsi irányelv az olaj- és rostnövények vetőmagvainak forgalmazásá-

si feltételeiről, módosítva a 2002/68 EK által;

- 1966/401 EK tanácsi irányelv a takarmánynövények vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről;
- 1966/402 EK tanácsi irányelv a gabonafélék vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről;
- 2002/55 EK tanácsi irányelv a zöldségfélék vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről.

Az irányelvek tartalmilag a törvény részei, az egyes fajoknál nevesített tényleges paramétereket a törvény végrehajtására kiadott rendeletek foglalják magukban. Érdemes megjegyezni a változást: ezek eddig részben a Magyar Szabványokban voltak összefoglalva, 2004-től a miniszeri rendelet részét képezik.

A főbb szempontokat célszerű kiemelni.

Továbbra is meghatározott, de változatlan az engedélyezett szaporulati fokok rendszere. Az új elnevezések értelmezése:

Szuperelit	Prebázis
Elit	Bázis
Certified	
Certified I	I fok
Certified II	II fok
Standard	Standard
	Keverék

Változásként a fűkeverékek mellett takarmánycélú egyéb vetőmagkeverékek is forgalmazhatók lesznek.

A *vetőmag-előállítás folyamatában* a bejelentések és ezt követően a szántóföldi ellenőrzés rendje változatlan marad. A szántóföldi szemle jelenlegi követelményei megfelelnek az uniós normáknak. A *szántóföldi ellenőrzés és minősítés szabályai* ma is átjárhatók. A nemzeti előírások megfelelnek, a genetikai tisztaság értékei azonosak. A korábbi nagyobb izolációs távolságok alkalmazását feladtuk, az ebből fakadó előnyöket és hátrányokat azóta megtapasztalhattuk. További változás lehet a gyomkorlátozás módosulása. A törvény eddig is adott rá módot, de talán többen fognak élni a vetőmag-termesztési zárt körzet kialakításának lehetőségével.

A *fémzárolási* kötelezettség megmarad. A tétel és mintatömegek, valamint a mintavétel lefolytatásának szabálya a szántóföldi fajoknál azonos a direktívákban foglaltakkal. A zöldségféléknél a minta tömege eltérő, de ennek megváltoztatására már egyezség született. A vetőmagvizsgálat módszertana az ISTA (Nemzetközi Vetőmagvizsgálók Szövetsége) szabályzata alapján egységes. Szakembereink a vetőmagvizsgálat területén nemzetközileg is elismertek.

A forgalmazás feltételeként meghatározott technikai tisztaság, gyommagtartalom,

csírázókéesség stb. gyakorlatilag nem fog eltérni a korábbi magyar szabványértékektől.

Változások lehetnek az eddig megszokott jelöléseknél, főként a *fajtaigazolások, bizonyítványok, jegyzőkönyvek, címkék* használatát tekintve. Ennek rendje az unióban is változóban van. Fajtaigazolást, bizonyítványt a tagállamokon kívüli kereskedelemben változatlan formában használunk. A tagállamok között elvileg elég a szabályosan kitöltött uniós címke, de ettől eltérően is megállapodhatnak a kereskedő felek. Tagállamon belül a saját bizonyítvány/jegyzőkönyv használatos.

A *címkehasználat* tagállamon belül és tagállamok között tartalmilag és formailag szigorúan egységes, és csak nyelvében térhet el. Tartalmilag az ismerthez képest nincs módosulás, formailag azonban a belföldi címkéknél is követnünk kell a szaporulati fokot jelentő szín használatát: elit (fehér), első fok (kék), másodfok (piros) és be kell vezetni az új színeket is, keverékekre (zöld), standard-re (sárga), kereskedelmire (barna). Belföldön magyar nyelven kell feliratozni.

Újra kell értelmezni az *export és az import* fogalmát. Az Európai Unió határai lesznek az értelmezhető határok, ott maradnak érvényben a ma érvényes szabályok. Az USA-ból vagy Argentínából érkező vetőmag-tételek belföldiesítő átzárási kötelezettsége például megmarad.

A tagállamból érkező tételek ellenőrzése szűrőpróbaszerű lesz és fokozottan irányul majd az értékmérő paraméterekre. Nem véletlen, hogy az EU-ban szoros az együttműködés a vetőmag-ellenőrzés és a fogyasztóvédelem között.

Változni fog a vetőmagtételek úgynevezett *érvényessége*. Eddig a fémzárolás egy évig, bizonyos fajoknál fél évig volt érvényes, utána legalább a csírázókéesség újvizsgálásával meg kellett újítani. Az új értelmezés szerint a tétel addig forgalomképes, ameddig megőrzi a fémzárolásakor megállapított minőségi paramétereit, és erről a vetőmagtét-

tel mindenkori kereskedelemben tartójának kell gondoskodnia. Az ellenőrzés során alkalmatlannak talált tételek után kemény bírság szabható ki. Ez a változás a szakszerű tárolás és kereskedelem irányába hat, és a vetőmagvásárlók érdekeit szolgálja.

A *bio/ökotermesztés vetőmagigényét* figyelembe véve az uniós szabályozás ökovetőmag használatát írja elő erre a célra, ezt a magyar előírások is kötelezővé teszik. Ilyen a 2/2002. (I. 18.) FVM-KÖM együttes rendelet a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek ökológiai követelmények szerinti előállításának, forgalmazásának és jelölésé-

nek részletes szabályairól és módosítása, a 82/2002. (II. 4.) FVM-KvVM rendelet.

Ökovetőmag hiánya miatt azonban átmenetileg engedélyezett a normál termesztésből és feldolgozásból származó, hagyományos, nem csávázott vetőmag vetése. 2004 után ez a felmentés a tervek szerint megszűnik, azok a vetőmagtermesztők, akik öko/biovetőmag-termesztésre vállalkoznak, figyelembe kell vegyék a vetőmag-előállítás szabályait (fémzárolás, szántóföldi ellenőrzés stb.), és igénybe kell vegyék a biotanúsítást is. Aki bioterméket akar termesztetni és tanúsíttatni, annak tudnia kell, hogy saját magfogás, mástól kapott „biovetőmag” nem lehet elismert biotermék alapja.

GMO genetikailag módosított, elismert fajta ma nincs Magyarországon, és ilyen fajta vetőmagjára forgalmazási engedély sincs. Hazánkban a géntechnológiai tevékenységről szóló 2002. évi LXVII. törvény – amely 2003. április 1-jén lép hatályba – rendezte ezt a kérdést.

1.3. Növényútlevél

A felsorolt direktívák szellemében bizonyos fajok vetőmagjait a göngyöleghez kapcsolódóan növényútlevélnek kell kísérnie. A kérdés részletes szabályozását a növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. törvény és a 2003 februárjában megjelenő módosítása tartalmazza. A növényútlevél a vetőmagoknál a

címkén kerül kiadásra. A rendszer 2003-tól a vetőburgonyánál már működik. A továbbiakban kialakításra kerül az egyéb kötelező szántóföldi és zöldség vetőmag fajoknál, továbbá a kertészeti szaporítóanyagoknál.

1.4. A vetőmagtermesztés támogatása

Csatlakozásunk után egyes fajok vetőmagtermesztése támogatott lesz a megállapított kvóta keretéig. A kvóta megállapítása folyamatban van. Az erre vonatkozó direktívák az alábbiak:

- 2358/71 EKG tanácsi rendelet a vetőmagágazat közös piacszervezésének alapszabálya, ezt módosítja a 154/2002 EK tanácsi rendelet, amely a támogatható fajok körét határozza meg;
- 800/2002 EK tanácsi rendelet, amely korlátot vezet be az egyes tagállamok részére a támogatható vetőmag mennyiségére.

A kvótákat a fenti rendelet értelmében az 1996–1997. és a 2000–2001. évek átlaga alapján kell megállapítani. A támogatásban részesíthető fajok:

1. Ceres

Triticum spelta → tönköly búza

Oryza sativa → rizs

2. Oleagineae

Linum usitatissimum (fibre flax) → rostlen

Linum usitatissimum (linseed) → olajlen

Cannabis sativa → kender

3. Gramineae

Agrostis canina → eb tippan

Agrostis gigantea → óriástippan

Agrostis stolonifera → fehér vagy tarackos tippan

Agrostis capillaris → cérnatippan

Arrhenatherum elatius → francia perje

Dactylis glomerata → csomós ebir

Festuca arundinacea → nádképu csenkesz

Festuca ovina → juhcsenkesz

Festuca pratensis → réticsenkesz

Festuca rubra → vöröscsenkesz

Festulolium loliaceum → csenkeszperje

Lolium multiflorum → olasz v. holland perje

Lolium perenne → angolperje

Lolium x boucheanum → hibridperje

Phleum pratense → réti komócsin

Poa nemoralis → ligeti perje

Poa pratensis → réti perje

Poa palustris → mocsári perje

Poa trivialis → sovány perje

4. Leguminosae

Hedysarum coronarium → baltavirág

Medicago lupulina → komlós lucerna

Medicago sativa (ecotypes) → lucerna tájfajta

Medicago sativa (varieties) → lucerna, minősített fajta

Onobrichis viciifolia → baltacim

Pisum sativum → borsó

Trifolium alexandrinum → alexandriai here

Trifolium hybridum → svédhere

Trifolium incarnatum → bíborhere

Trifolium pratense → vöröshere

Trifolium repens → fehérhere

Trifolium repens L. var. *Giganteum* → lódihere

Trifolium resupinatum → fonákhere

Vicia faba (Field beans) → lóbab

Vicia sativa → tavaszi bükköny

Vicia villosa → szőszös bükköny

További kedvezményt jelent, hogy az egyes tagállamoknak egy ciklusig joguk van engedélyezni a saját vetőmaghasználatot azoknak a kistermelőknek, akik 92 tonnánál kevesebb gabonát, illetve 185 tonnánál kevesebb burgonyát termelnek (ez ma Magyarországon 18–20 hektár szántóterület nagyságot jelent). Erre vonatkozó jogszabályok: 2001/1994 EK tanácsi rendelet a közösségi növény-fajtajogról; 1768/1995 EK rendelet az előbbi tanácsi rendelethez kapcsolódó kivételekről. A magyar agrárreformtervezet tervezi e kedvezmény bevezetését.

1.5. Javaslatok

a) *Vetőmag-termesztőknek*: A hatályos jogszabályok ez év végével megváltoznak, és az újak 2004 elejéig megjelennek, majd a csatlakozás után életbe lépnek. Érdemes figyelemmel kísérni a változásokat, és felkészülni azokra. Az eredményesen gazdálkodó, kellő szaktudással rendelkező vetőmagtermesztők esélyei ezután sem csökkennek. Aki szántóföldi előállításban érdekelt, az most is szerződéses rendszerben dolgozik. Az önálló feldolgo-

zók, forgalmazók szigorúbb szakmai feltételrendszerre számíthatnak, de ez erősíti az ágazat egységes színvonalát, és a minőségi kínálati piac irányába hat. Direktívák elérhetőségi helye az interneten: <http://www.im.hu>

b) *Vetőmag-vásárlóknak*: Biztonsággal számíthatnak minőségi kínálatra. Hazai piacon magyar feliratozású ellenőrzött vetőmagot vásároljanak, az bizonyosan a legjobb európai kínálatot és egyben jó minőséget is fog jelenteni.

2. Szőlő szaporítóanyagok

a) *Erre vonatkozó EU-joganyagok*: A szőlő szaporítóanyagok forgalmazását az 1968/193 EKG tanácsi irányelv szabályozza. Az irányelvet sokszor átdolgozták, a legutóbbi számottevő módosítás a 2002/11 EU tanácsi direktíva, amely 2003 februárjától hatályos.

b) *Hatályos hazai jogszabály(ok)*: A szőlő, komló, gyümölcs és dísznövény szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról szóló 90/1997. (XI. 28.) FM rendelet, amely gyakorlatilag azonos a 2002 előtti közösségi előírásokkal. A csatlakozás időpontjára teljes harmonizáltságú rendelet kerül kiadásra.

c) *A szabályozottság mértéke az unióban*: Az EU-ban a szőlő- és borágazat tevékeny-

sége egyrészt a természetfölület területének, másrészt a bor mennyiségének, minőségének oldaláról piacszabályozási eszközökkel behatárolt. A szőlő szaporítóanyag előállítását és forgalmazását szinte a kezdetektől, 1968 óta szabályozzák, az alapdirektívát sokszor módosították, legutóbb 2002-ben történt jelentékeny változtatás. 2003 februárjától valamely tagállam nemzeti listáján bejegyzett fajta vagy klón bármely másik tagállamban elfogadható lesz, ami gyakorlatilag közös európai fajtalistának felel meg.

- d) *Az érintett felület és növényanyag:* 93 000 hektár termő szőlőfelület, évente mintegy 2000–2500 hektár szőlőtelepítés, amihez mintegy 10 millió darab gyökeres ültetési anyagot állítunk elő.
- e) *Főbb jellemzők:* A területet Magyarországon szabályozó 90/1997. (XI. 28.) FM rendelet döntően a megalkotása idején hatályos EU-szabályozásnak megfelelő előírásokat tartalmazott, sőt néhány olyan rendelkezést is, amelyek csak a legutóbbi módosítás során kerültek be kötelezően az uniós előírásokba. Ilyen, az uniót megelőző hazai előírás volt *a klónok nemzeti listára vétele, a fajtafenntartási tevékenység kötelezettsége, az in vitro szaporított ültetési anyag minőségi követelményeinek szabályozása, a certifikációs címkék és záruk, valamint*

származási bizonylatok kötelező alkalmazása.

A nagy mértékű megfelelés ellenére néhány, a szőlő szaporítóanyag termelőket és részben a felhasználókat érintő fontos új előírás kell a megalkotandó hazai rendeletbe iktatni.

2005. január 1. után csak a legalább certifikált kategóriájú alanyvesszők hozhatók forgalomba, a standard kategóriájúak nem. Ezért 2003–2004-ben fel kell számolni vagy át kell oltani a standard alany ültetvényeket.

A nemes fajták esetében az EU-direktíva nem tiltja a standard alapanyag használatát, s erre lehetőséget biztosít az egyes tagországoknak. Ugyanakkor a direktíva az Európai Bizottság hatáskörébe utalja a standard nemes szaporítóanyag forgalmazásának későbbi tiltását.

A most életbe lépett uniós előírás szerint a *valamely tagállam nemzeti listáján szereplő valamennyi fajta és klón szaporítható bármely tagállamban*. Ez a lehetőség azonban nem befolyásolja azt az előírást, hogy telepíteni csak az adott termőhelyre (borvidékre) besorolt fajtákat lehet.

A *certifikációs címkék* alkalmazásában többféle változást eredményez a harmonizáció. Az egymással összekötözött vagy más módon egybecsomagolt szaporítóanyag köteget *közös certifikációs címkével* is el lehet látni. A felhasználónak a *szaporítóanyag*

címkejét egy évig meg kell őriznie. A szaporítóanyag-forgalomban kötelezően előírt, a növények, növényi részek egészségügyi állapotáról a növény-egészségügyi hatóság ellenőrzése alapján kiállítandó növényútlevél adatait külön címke helyett a certifikációs címkén is fel lehet majd tüntetni.

Az unióhoz történő csatlakozás alapvetően megváltoztatja a szaporító alapanyagok és ültetési anyagok nemzetközi forgalmának szabályait. Az *unió valamennyi tagállama közötti szaporítóanyag-forgalom* – a vonatkozó direktívák előírásainak való megfelelés következtében egyenértékűnek tekintett certifikációs rendszereknek köszönhetően – nem korlátozható. Így e viszonylatban a ma szükséges import- és exportengedélyezési, illetve ellenőrzési rendszer megszűnik. Ez elvileg korlátlan be- és kiszállításra ad lehetőséget a szőlő szaporító alapanyagok és oltványok esetében, nyílt versenyhelyzetbe hozva a hazai szőlőiskolákat. A nemzetközi forgalom egyenlegét a fajtakinálat, az ár és a minőség versenyképessége fogja eldönteni.

Az unión kívüli, *úgynevezett harmadik országba szállítandó szaporítóanyagra* nem kell alkalmazni az EU-ban érvényes előírásokat. Ilyen irányban az exportálandó anyagra vonatkozó követelmények csak az importáló ország előírásaitól függenek. A *harmadik országból történő import* csak abban az esetben lehetséges, ha a szállító ország certifi-

kációs rendszere megfelel az unió előírásainak. A megfelelést alapvetően a Tanács jogosult eldönteni. E döntésig az importáló tagország értékkelheti az egyenértékűséget.

A szőlő szaporítóanyagok termelésére, forgalmára vonatkozó szigorú előírások rendszerén egyetlen szűk rést az a lehetőség jelent, hogy amikor valamely fajtából szaporítóanyag hiány áll elő, akkor – meghatározott mennyiségben – az előírtnál alacsonyabb minőségű szaporítóanyag is forgalomba kerülhet.

3. Gyümölcstermő növények szaporítóanyagai

a) *Erre vonatkozó EU-joganyagok:* A gyümölcs-termő növények szaporító- és ültetési anyagai előállításának, forgalmazásának és e tevékenységek ellenőrzésének alapelveit a Tanács 1992/34 EGK számú direktívája fektette le. Ennek alapján a Bizottság 1993/48 EGK direktívája tartalmazza a gyümölcs szaporító- és ültetési anyagokkal szembeni minimális követelményeket. A Bizottság 1993/64 EGK irányelve írta le a gyümölcs szaporító- és ültetési anyag szállítók (termelők, forgalmazók) ellenőrzésének követelményeit és módszerét. A Bizottság 1993/79 EGK irányelve írta elő az úgynevezett szállítói fajtajegyzék kivitelezésének módját.

b) *Hatályos hazai jogszabály(ok):* A szőlő, komló, gyümölcs és dísznövény szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról szóló 90/1997. (XI. 28.) FM rendelet, amely sok tekintetben az EU-direktívákban foglaltaknál szigorúbb előírásokat tartalmaz a gyümölcs szaporító- és ültetési anyagok előállítására, forgalmazására, minőségi követelményeire vonatkozóan. A csatlakozás időpontjára teljes harmonizáltságú rendelet kerül kiadásra.

c) *A szabályozottság mértéke az unióban:* Viszonylag újonnan, a kilencvenes évek eleje óta szabályozott szakterület. Mivel az egyes tagállamokban a gyümölcsstermesztés jelentősége és hagyományos szabályozottsága nagyon eltérő (Olaszország, Hollandia és Franciaország más előírásokat szab, mint Svédország, Finnország és Luxemburg), uniós szinten csak a technikai minimumot jelentő C.A.C kategóriájú (*Conformitas Agraria Communitatis*) szaporítóanyag szabályozottsága általános. A magasabb, „certifikált” kategóriákra vonatkozó előírások fakultatívak, illetve nemzeti szinten kötelezőek a meghatározó gyümölcsstermesztő tagállamokban, mivel alkalmazásuk versenyelőnyt jelent. A minősítési rendszer alá vont gyümölcsfajokat az EU-direktíva tételesen felsorolja, de közös fajtalista még nincs.

- d) *Az érintett felület és növényanyag:* 94 000 hektár termő gyümölcsös, évente mintegy 4000–6000 hektár gyümölcsös telepítése, amihez 25–45 millió darab gyökeres ültetési anyagot (beleszámítva az erősen ingadozó mennyiségben termelt szamócsát és a bogyósokat is) állítunk elő. Ebből a gyümölcsfa oltvány előállítás hozzávetőleg 6,5–8 millió darab évente.
- e) *Főbb jellemzők:* Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a jogharmonizáció során a terület szabályozására megalkotandó új rendeletben nem szükséges „felpuhítani” az eddigi hazai szabályozást a minimális követelményeket megfogalmazó uniós direktívák szintjére, hiszen az új tagállamok számára teljesen megnyíló hazai piacon a magyar termelőknek nem a minimális követelményeket, hanem a legmagasabb szakmai elvárásokat teljesítő beszállítókkal szemben kell majd helytállniuk. A mai szabályozás döntő mértékű megtartása mellett néhány olyan elem kerül majd az új hazai rendeletbe, amely lazít az eddigi kötöttségeken.

A legjelentősebb változást a fajtahasználat liberalizálása jelenti. Ennek eszköze a szállítói fajtajegyzék bevezetése lesz. A szállítói fajtajegyzék a szállítók, azaz a szaporító- és ültetési anyag termelők és forgalmazók által elkészített fajtaleírás alapján készül. Így nem-

csak az állami fajtavizsgálat alapján állami elismerést kapott fajták, hanem gyakorlatilag bármilyen fajta szaporítható és termeszthető. Ez a lehetőség gyorsíthatja ugyan a fajtainnovációt, ugyanakkor tetemes kockázatot is jelent a telepítők számára, mivel olyan fajták is forgalomba kerülhetnek, amelyekről egyáltalán nincsenek hazai kísérleti eredmények, termesztési tapasztalatok. A szállítói fajtajegyzékre történő felvételhez csak minimális morfológiai és fenológiai adatok szükségesek, amelyek nem informálnak a termesztési és áruértékről.

A másik fontos lépés a liberalizáció irányába, hogy a helyi, nem árutermelő felhasználók

nálók számára értékesítő faiskolák és lerakatok kikerülhetnek a jelenlegi szigorú engedélyezési és ellenőrzési eljárások alól.

Az EU-szabályozás lehetővé teszi az üzemi törzsültetvények korlátozott számú azonos fokozatban történő továbbszaporítását. Ennek magyarországi bevezetése a növény-egészségügyi, fajtakeveredési veszélyek miatt még a most folyó szakmai egyeztetések eredményétől függ. Hasonló mértékű szakmai kockázatok nélkül megszüntethető a törzsültetvények szaporításban tartásának jelenlegi időbeli korlátozása. A törzsültetvények használatát elegendő szabályozni növény-egészségügyi állapotuk és kondíciójuk, nem pedig koruk alapján.

4. Dísznövény szaporítóanyagok

a) *Erre vonatkozó EU-joganyagok:* 1998/56 EK tanácsi irányelv a dísznövény szaporítóanyagok forgalomba hozataláról, 1993/63 EKG bizottsági irányelv a dísznövény szaporítóanyagok és dísznövények felügyeletéről és ellenőrzéséről, 1993/49 EKG bizottsági irányelv a dísznövény szaporítóanyagokkal szemben támasztott követelményekről, 1999/68 EK bizottsági irányelv a dísznövény szaporítóanyag szállítói fajtajegyzékről, 1999/66 EK

bizottsági irányelv a dísznövény szaporítóanyagok megjelölésének és dokumentációjának követelményeiről.

b) *Hatályos hazai jogszabály(ok):* A szőlő, komló, gyümölcs és dísznövény szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról szóló 90/1997. (XI. 28.) FM-rendelet, amely sok tekintetben az EU-direktívákban foglaltaknál szigorúbb előírásokat tartalmaz a dísznövény ültetési anyagok előállítására, forgalmazására, minőségi követelményeire vonatkozóan, és megfelel a megjelenésekor érvényben volt uniós előírásoknak. Az 1998-as új EU-irányelv lényegi változtatásokat vezetett be. A csatlakozás időpontjára teljes harmonizáltságú rendelet kerül kiadásra.

c) *A szabályozottság mértéke az unióban:* Viszonylag újonnan, 1992 óta szabályozott szakterület. Jelentékeny változást az 1998-ban megújított tanácsi irányelv hozott, amely a szabályozást egyrészt kiterjesztette valamennyi dísznövény fajra és fajtára (ellentétben a korábban használt faj/fajta listákkal), de egyúttal az ellenőrzést a szaporító alapanyagokra és a továbbnevelés céljából forgalmazott kis növényekre koncentrált (az ültetési anyagok nem tárgyai az ellenőrzésnek).

d) *Az érintett terület és növényanyag:* A dísznövények sajátos felhasználása miatt területi adat nehezen értelmezhető. A hatályos

szabályozás alá vont díszfaiskolai szakte-
rületen 9–11 millió díszfát és díszcserjét
szaporítanak évente, 13–15 millió a neve-
lés alatti és 5–8 millió az értékesített
késztermék mennyisége. Ehhez jön még
8–12 millió rózsató és további 10–15
millió rózsaalany.

e) *Főbb jellemzők:* Hazánk uniós csatlakozása
változásokat hoz a dísznövény ágazatban
is. Ezekre kellő odafigyeléssel és az előké-
születek idejében való megkezdésével a
magyar termesztők fel tudnak készülni.
Megnyugtató, hogy ne feledkezzünk meg
néhány tényről:

- A hazai dísznövénytermesztőknek ezután
sem kell jobban félniük a megnyíló határok
miatt nyugatról beözönlő dísznövények-
től, mint ma, hiszen már most sincsenek
érvényben hazai dísznövény termékek
védő vámkok. *A nyugati cégeknek ma is
lehetőségük van arra, hogy termékeiket
szabadon behozhassák.*
- Az EU-csatlakozást követően termelési
kvótákra a dísznövény ágazatban nem
kell számítani, csak a piaci versenyben kell
helytállni. A jövedelmező termelés alapja a
kiemelkedő minőségű szaporítóanyag.

A dísznövény szaporítóanyag minősítését
Magyarországon 1968-ban vezették be.
Már akkor fontosnak tartották, hogy a
közterületre kiültetendő díszfaiskolai anya-
gok fajtaazonosak, megfelelő minőségűek

és egyöntetűek legyenek. Így helyeződött
a hangsúly a díszfaiskolákban előállított,
illetve a környezetünk díszítésére szánt, fás
szárú szaporító- és ültetési anyagra. 1998
óta ezek az előírások a rózsára is vonatkoz-
nak. A ma még érvényben levő szabályozás
nem terjed ki a lágyszárú egynyári és évelő
dísznövényekre, az üvegházi és cserepes
dísznövény kultúrákra.

A közösségi (és emiatt az új hazai)
szabályozás abban tér el a korábbi hazai
gyakorlattól, hogy *minden dísznövény fajnak
és fajtának az unión belül forgalomba hozott
szaporítóanyagára vonatkozik* addig a fokig,
amíg abból forgalmazásra szánt dísznövényt
állítanak elő. Azaz vonatkozik valamennyi
*szaporító alpanyagra (vetőmagra és növényi
részre)*, amelyből dísznövényeket állítanak
elő, valamint azokra a *kis méretű gyökeres
növénykékre, amelyeket továbbnevelés céljára
értékesítenek* más faiskoláknak. A saját fel-
használásra előállított szaporítóanyag nem
tárgya a szabályozásnak.

Az ellenőrzöttek körébe kerülnek a *lágyszárú
dísznövények szaporításával* foglalkozó
szaporítóanyag termelők (ide értve a mikro-
szaporító laboratóriumokat is), valamint a
*lágyszárúakat forgalmazó dísznövény szaporí-
tóanyag importőrök és nagykereskedők.*

Az előbbiekből részletezett tevékenység-
get folytató személyeknek és üzemeknek *be-
 kell jelentkezniük a szaporítóanyag-ellenőrzés-*

re kijelölt hatóságnál, és tevékenységüket csak a jogszabályban megadott feltételek teljesítése mellett végezhetik. Az uniós jogszabályok a regisztrált forgalmazók részére szigorú nyilvántartás vezetését írják elő a beszerzett, az üzemben található és a kiszállított (forgalomba hozott) szaporítóanyagokról, egy-egy szállítmány összetételéről és a termesztés kritikus pontjai esetében végzett önellenőrzésekről. A termesztési módszert írásba kell foglalni. A termesztők, illetve forgalmazók fokozott gondot kell hogy fordítsanak az általuk termesztett szaporítóanyagok fajtaazonosságára, jó kondíciójára, kitűnő minőségére, károsítóktól való mentességére, tételenként való elkülönítésére, a fajtakeveredés megakadályozására, az előírt kísérő dokumentumok meglétére és a termékek megfelelő jelölésére.

A szaporítóanyag csak akkor forgalmazható, ha a kísérő dokumentumon, címkén két nyelven (magyarul és az unió egyik hivatalos nyelvén) szerepelnek a szükséges adatok. Az egyes tagországok az árut kísérő dokumentumot összekapcsolhatják a növény-egészségügyi szempontból megkívánt növényútlevéllel.

Az unióban *nincs közös dísznövény faj/fajtalista, de szaporítóanyagot fajtanéven csak akkor lehet forgalomba hozni, ha:*

- a fajta oltalmat élvez, vagy az oltalom elbírálása folyamatban van;

- közismert, azaz megtalálható valamely tagállam nemzeti fajtajegyzékében, illetve bejegyzése folyamatban van;
- szerepel a forgalmazó által vezetett, szállítói fajtajegyzéken, amely tartalmazza:
 - › a fajta nevét (ahol ez szükséges, közismert szinonim nevét is),

- › a fajta leírását, amelyet a nemzetközi irányelvekkel (UPOV-DUS) összhangban kell elkészíteni,
- › tájékoztatást a fajtaazonosság, illetve fajtatisztaság megőrzése érdekében alkalmazott szaporítás módjáról,
- › a fajtához leginkább hasonló más fajtáktól való megkülönböztethetőség ismérveit.

A harmadik országba irányuló exportra tervezett szaporítóanyagra nem vonatkoznak az uniós előírások. Ezért ezeket a Közösségen

belüli forgalomra szántaktól teljesen el kell különíteni. Az ilyen szaporítóanyag EU-megfelelőségéről az ellenőrző hatóság nem adhat igazolást. Dísznövény szaporítóanyag *harmadik országból való behozatala esetén* a forgalmazónak biztosítania kell, hogy az importált szaporítóanyag mindenben megfeleljen a Közösségen belül előállított szapo-

rítóanyaggal szemben támasztott követelményeknek, beleértve a növény-egészségügyi alkalmasságot. Ebben az esetben a szaporítóanyag jelölésén fel kell tüntetni a származási országot is. Közösségen belüli szaporítóanyag-hiány esetén – különösen indokolt esetben – a Bizottság *engedélyt adhat alacsonyabb minőségű szaporítóanyag rendkívüli esetben* való forgalomba hozatalára.

Az unió piacán való versenyképesség érdekében remélhetőleg hazánkban is hamarosan kialakulnak kellő üzemméretű, specializálódott üzemek, amelyeknek nagy

menyiségű, gazdag fajtaválasztékú, egységes kiszerelésű, megbízható származású, jó minőségű és olcsó szaporítóanyaga alapját képezheti a magyar dísznövény ágazat felvirágoztatásának, és lehetőséget ad a globálizálódó piac igényeinek kielégítésére.

5. Vetőmagnak nem minősülő zöldség szaporítóanyagok (palánták)

- a) *Erre vonatkozó EU-joganyagok:* 1992/33 EGK tanácsi irányelv a vetőmagnak nem minősülő zöldség szaporító- és ültetési anyagok forgalomba hozataláról, 1993/61 EGK bizottsági irányelv a vetőmagnak nem minősülő zöldség szaporító- és ültetési anyagokkal szemben támasztott követelményekről, 1993/62 EGK bizottsági irányelv a vetőmagnak nem minősülő zöldség szaporító- és ültetési anyagok felügyeletéről és ellenőrzéséről.
- b) *Hatályos hazai jogszabály(ok):* Eddig a hazai jogrendben nem szabályozott szakterület. A csatlakozás időpontjára teljes harmonizáltságú rendelet kerül kiadásra.
- c) *A szabályozottság mértéke az unióban:* Viszonylag újonnan, a kilencvenes évek eleje óta szabályozott szakterület. A zöldségfajtákra érvényes közös fajtajegyzék (*Common Catalogue*) értelemszerűen a palántákra is vonatkozik. Csak a nemzeti

fajtajegyzékben és e listán szereplő fajták szaporíthatók és forgalmazhatók. A listára vétel alapja a DUS vizsgálatoknak való megfelelés.

d) *Az érintett felület és növényanyag:* A hazai zöldségtermesztési ágazat mind a növénytermesztés, mind a kertészet volumenét tekintve jelentékeny szerepet tölt be a nemzetgazdaságban. Az ágazat az összes mezőgazdaságilag művelt területnek 1–2 százalékán a növénytermesztés bruttó termelési értékének 12–13 százalékát adja, a kertészetben pedig 30–40 százalékkal részesedik. A hazai, megközelítően 5–6 ezer hektár hajtató felületen termesztett zöldségkultúra éves becsült szükséglete 500–510 millió darab, intenzív körülmények között nevelt, nagy egyedi értéket képviselő tápkockás palánta. A szabadföldi termesztésben a palántáról nevelt kultúrák területe mintegy 25–30 ezer hektárra tehető, amelynek éves palántaigénye mintegy 2 milliárd darabra becsülhető.

e) *Főbb jellemzők:* A jövedelmező zöldségtermesztés alapja a jó minőségű szaporítóanyag. Hazánkban a zöldségtermesztés céljára előállított, illetve forgalomba hozott szaporítóanyagot, palántát ez ideig minőségi ellenőrzésnek nem vetették alá. A forgalomba kerülő szaporítóanyagok kizárólag a növény-

egészségügyi feltételeknek kellett megfelelnie. A közösségi jogszabályokkal összhangban a csatlakozás napjára Magyarországon is fel kell állítani egy szaporítóanyag-minősítési rendszert a vetőmagnak nem minősülő zöldség szaporítóanyagok (közkeletű szóhasználat: palánták) ellenőrzésére. A minősítési rendszer bevezetését a Közösségen belül az indokolta, hogy a forgalomba hozott (termesztett vagy importált) zöldségpalánta minősége alapvetően meghatározza az árutermesztő zöldségtermesztés eredményességét.

A zöldségpalánta-termesztő, illetve forgalmazó (kereskedő, importőr) köteles nyilvántartásba vetetni magát az erre kijelölt hatóságnál. A regisztrációra kötelesek – azon túlmenően, hogy rendelkezik szakirányú végzettségű szakemberrel és eleget tesznek több más feltételnek – írásban meg kell foglalnia termesztési módszerét, meg kell határoznia az általa előállított szaporítóanyag termesztésének kritikus pontjait. Naprakész nyilvántartást kell vezetnie a vásárolt, az üzemben lévő és a kiszállított (értékesített) anyagokról, a megjelenő károsítókról, az alkalmazott kezelésekről, valamint a kritikus pontok esetében végzett önellenőrzésekről.

Az uniós szabályozás a következő zöldségfajokra és fajtákra terjed ki:

- Allium ascalonicum* → salottahagyma
Allium cepa L. → vöröshagyma
Allium fistulosum L. → téli sarjadékhagyma
Allium porrum L. → póréhagyma
Allium sativum L. → fokhagyma
Anthriscus cerefolium (L.) Hoffm. → turbolya
Apium graveolens L. → zeller
Asparagus officinalis L. → spárga
Beta vulgaris L. var. *vulgaris* → mángold
Beta vulgaris L. var. *conditiva* Alef. → cékla
Brassica oleracea L. convar. *acephala* (DC)
 Alef. var. *sabellica* → leveles kel
Brassica oleracea L. convar. *botrytis* (L.) Alef.
 var. *botrytis* L. → karfiol
Brassica oleracea L. convar. *botrytis* (L.) Alef.
 var. *cymosa* Duch. → brokkoli
Brassica oleracea L. convar. *gemmifera* DC →
 bimbóskel
Brassica oleracea L. convar. *capitata* (L.) Alef.
 var. *sabauda* L. → kelkáposzta
Brassica oleracea L. convar. *capitata* (L.) Alef.
 var. *alba* DC → fejeskáposzta
Brassica oleracea L. convar. *capitata* (L.) Alef.
 var. *rubra* DC → vöröskáposzta
Brassica oleracea L. convar. *acephala* (DC) Alef.
 var. *gongyloides* → karalábé
Brassica pekinensis L. → kínai kel
Brassica rapa L. var. *rapa* → répa
Capsicum annuum L. → paprika
Chicorium endivia L. → endívia
Chicorium intybus L. (partim) → levélcikória
 (cikóriasaláta)
- Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. Et Nakai
 → görögdinnye
Cucumis melo L. → sárgadinnye
Cucumis sativus L. → uborka
Cucurbita maxima L. → sütőtök
Cucurbita pepo L. → tök
Cynara cardunculus L. → kardi
Cynara scolymus L. → articsóka
Daucus carota L. → sárgarépa
Foeniculum vulgare P. Mill. → édeskömény
Lactuca sativa L. → fejjessaláta
Lycopersicon lycopersicum (L.) Karsten ex
 Farw. → paradicsom
Petroselinum crispum (Mill.) Nyman ex A. W.
 Hill → petrezselyem
Phaseolus coccineus L. → futóbab
Phaseolus vulgaris L. → bokorbab
Pisum sativum L. (partim) → zöldborsó
Raphanus sativus L. → retek
Rheum → rebarbara
Scorsonera hispanica L. → feketegyökér
Solanum melongena L. → tojásgyümölcs
Spinacia oleracea L. → spenót
Valerianella locusta (L.) Laterr. → mezei
 (galambbegy) saláta
Vicia faba L. (parim) → lóbab
- Biztosítania kell a szaporítóanyag fajta-
azonosságát, az egyes tételek elkülönítését
és jelölését, a keveredés megakadályozását
és a kiváló minőséget. A forgalmazás sar-
kalatos pontja, hogy a szaporítóanyag – a
növény-egészségügyi alkalmasságon túlme-

nően – csak az előírt adatokat tartalmazó jelölésekkel, illetve dokumentummal ellátva kerülhet kereskedelmi forgalomba. A kísérő dokumentumon, illetve a címkén két nyelven (magyarul és az unió egyik hivatalos nyelvén) szerepelnie kell a szükséges adatoknak. A tagországok az árut kísérő dokumentumot összekapcsolhatják a növény-egészségügyi szempontból megkívánt növényütlevéllal. A saját célra előállított, valamint kiskerti felhasználásra és kis mennyiségben forgalomba hozott palánták nem tartoznak a minősítési rendszer alá.

Zöldség szaporítóanyag *harmadik országból való behozatala* esetén a forgalmazónak biztosítania kell, hogy a behozott szaporítóanyag mindenben megfelel a Közösségben előállított szaporítóanyaggal szemben támasztott követelményeknek, beleértve a növény-egészségügyi alkalmasságot. A szaporítóanyagot kísérő dokumentumokon, címkéken fel kell tüntetni a származási országot. Közösségen belüli szaporítóanyag-hiány esetén – különösen indokolt esetben – a Közösség szervei engedélyt adhatnak alacsonyabb minőségű szaporítóanyag rendkívüli esetben való forgalomba hozatalára.

A zöldség szaporítóanyagok előállításának, forgalmazásának és felhasználásának állami ellenőrzését az erre kijelölt hatóságok végzik. E szervek képviselői az ellenőrzés során – többek között – jogosultak a szapo-

rítóanyagok nyilvántartásával, forgalmazásával, felhasználásával kapcsolatos iratokba betekinteni, azok valóságát vizsgálni, róluk másolatot készíteni, a szaporítóanyagokból mintát venni, az ellenőrzés során

alkalmatlannak ítélt szaporítóanyagot a forgalomba hozataltól eltiltani, zárolni, a zárlatot feloldani, bizonyos esetekben a szaporítóanyag megsemmisítését elrendelni, minőségvédelmi bírságot kiszabni. A kijelölt hatóság képviselői az üzemben rendszeres ellenőrzést végeznek a szaporítóanyagok közösségi megfelelésének biztosítása érdekében. Ezenkívül az unió megfelelő szakmai szervezetének képviselői is tarthatnak ellen-

őrzést, a szaporítóanyagból mintát vehetnek, azt kitermeszthetik.

A csatlakozást követően *termelési kvóta a zöldségágazatra nem vonatkozik, csak a piaci versenyben kell helytállni*. Magyarországon kívánatos a mainál jobban központosítani a palántanevelést, ennek segítségével ugyanis a szétaprózott hazai zöldségtermelés egységes szaporítóanyag használatával képes a globalizálódott piac igényeinek megfelelő, egységes minőségű áru előállítására és folyamatos szállítására. A zöldség szaporítóanyag és palánta előírásairól szóló közösségi joganyag nagyobb felelősséget ró az előállítóra, de növeli a felhasználó biztonságát, ezzel összefüggésben javítja a termesztés színvonalát és eredményességét.

6. Erdészeti szaporítóanyagok

a) *Erre vonatkozó EU-joganyagok*: 1999/105 EGK tanácsi irányelv az erdészeti szaporítóanyagok forgalomba hozataláról, 2002/1597 EK bizottsági rendelet az erdészeti szaporítóanyagok kiinduló anyagai nemzeti listájának egységes formai követelményeiről, 2002/1598 EK bizottsági rendelet a hivatalos hatóságok közötti közös adminisztratív együttműködésről erdészeti szaporítóanyagok forgalmazása tárgyában, 2002/1602 EK bizottsági rendelet azon

eljárás részletes szabályairól, amelynek alapján valamely tagállam megtilthatja területén meghatározott erdészeti szaporítóanyagok végfelhasználók számára történő forgalmazását, 2002/2301 EK bizottsági rendelet a kis mennyiségűnek tekinthető erdészeti vetőmagtétel meg határozásáról.

- b) *Hatályos hazai jogszabály(ok)*: Az erdészeti szaporítóanyagokról szóló 91/1997. (XI. 28.) FM rendelet, amely az unió előírásaival szakmai tekintetben gyakorlatilag azonos. Kiegészítése a csatlakozás időpontjáig főleg az EU néhány újabb adminisztrációs eljárása és a szigorúbb ellenőrzés követelményei miatt szükséges. A csatlakozás időpontjára teljes harmonizáltságú rendelet kerül kiadásra.
- c) *A szabályozottság mértéke az unióban*: 1968 óta szabályozott szakterület, 1999-ben teljesen átdolgozott követelményrendszerrel. A 2003. évvel közös európai kiinduló-anyag (szaporítóanyag-forrás) lista lépett érvénybe.
- d) *Az érintett terület és növényanyag*: Magyarország 19 százaléka erdővel borított, ez hozzávetőleg 1,8 millió hektárt jelent, amelynek tervszerű megújítását évi mintegy 18–22 ezer hektár erdőfelújítás, bővítését 8–15 ezer hektár erdőtelepítés szolgálja. Az éves szaporítóanyag-előállítás 190–310 millió darab között ingadozik.

e) *Főbb jellemzők:* A minősítési és származásigazolási kötelezettség csak a gazdaságilag jelentősebb fajokra áll fenn. A jelentős fajok listáját az EU-direktíva tételesen megnevezi, a rendszer alá vont fajok száma 19-ről 46-ra emelkedett. A rendszerbe vont fajokra származási körzeteket kell kialakítani.

A szaporítóanyagnak ismert helyről kell származnia, amely lehet magforrás (származási körzet vagy erdőállomány), illetve törzsültetvény. A törzsültetvény elsődlegesen szaporító alapanyagok (mag, dugvány stb.) előállítására létesített növényállomány, amelyet a kibocsátott szaporítóanyag jellege (mag, dugvány, sarj stb.), szaporítási fokozata (szuperelit, elit, certifikált), leszármazási

szintje (nemesítői törzssanyag, központi, üzemi törzsültetvény) jellemez.

Az erdészetben törzsültetvénynek tekintjük az *anyatelepeket*, amelyekről főleg a nyárák, fűzek dugványai nyerhetők; a *magtermesztő ültetvényt* (plantázst), amelyben többnyire kiválasztott törzsfák oltványai teremnek magot. Törzsültetvény rangban vannak a kiválasztott kategóriájú magtermelésre jelölt erdőállományok, magtermelő állományok is. A törzsültetvényeket a szakhatóság engedélyezi, nyilvántartja és rendszeresen ellenőrzi.

A szaporítóanyag forgalomképességének minimuma a begyűjtés helyének (erdőrészlet, erdőgazdasági táj, származási körzet) azonosítása, vizsgálatok nélkül: ez a *származásazonosított* kategória. Ha a szaporítóanyag forrását ismert származási körzetben és azon belül meghatározott követelményrendszer szerint választották ki külső megjelenése (fenotípusa) alapján, állományszintű szelekció esetén *kiválasztott*, egyedi szintű szelekció esetén *kiemelt* kategóriájú szaporítóanyagról beszélünk. Amennyiben a rendszer által meghatározott módszertan alapján összehasonlító kísérletekkel is bizonyítható a kiinduló anyag genetikailag meghatározott többlethesznoossága (kedvezőbb fahozam, minőség, ellenálló képesség stb.), akkor a belőle származó szaporítóanyag *vizsgált* kategóriájú.

Szaporítóanyagot csak akkor lehet forgalomba hozni, ha besorolható a már részletezett kategóriák valamelyikébe. Valamennyi szaporító alapanyag származását a hatóságnak vagy megbízottjának kell igazolnia. Csak a hatóság által minősített és tanúsított (certifikált) szaporítóanyag hozható forgalomba. A forgalomba hozott és felhasznált tételekről – a minősítő szemlejegyzőkönyv adatai alapján – a termelő köteles származási igazolást kiállítani és azt a vásárló részére átadni.

A tagállamoknak egységesített szerkezetű kiinduló-anyag nemzeti listát kell készíteniük, s azok összesítésével készül el a közös kiinduló-anyag lista. Az ott felsorolt valamennyi szaporítóanyag-forrásból származó szaporítóanyag forgalmazható az unió területén. A tagállamok jogosultak arra, hogy területükön részlegesen vagy teljesen korlátozzák egyes szaporítóanyagok vetési vagy erdősítési célú értékesítését. Erre akkor kerülhet sor, ha a szóban forgó szaporítóanyag – tekintettel a származási hely ökológiai (éghajlati) körülményeire és/vagy a növényanyag fenotípusos és genetikai adottságaira – az adott országban nem

alkalmas erdőgazdasági célú felhasználásra, a hazai erdőkre, a természeti környezetre, a genetikai és a biodiverzitásra gyakorolt káros hatása miatt. Az eljárás számszerűsített erdőgazdasági tapasztalatok és/vagy tudományos módszerű vizsgálatok, összehasonlító kísérletek eredményei alapján indítható meg. A korlátozás a Bizottság engedélye alapján rendelhető el.

Harmadik országba irányuló exportra a minősítési rendszer előírásai nem vonatkoznak, és onnan szaporítóanyagot importálni csak a Bizottság engedélye alapján lehet. Az ilyen szaporítóanyagot a termesztés teljes folyamatában elkülönítetten kell kezelni és csökkentett követelményszintűként kell megjelölni.

Két EU-tagállam közötti átszállítás esetén a küldő tagállam hatóságának haladéktalanul, de legkésőbb 60 napon belül írásban értesítenie kell a fogadó tagállam illetékes hatóságát az átszállított szaporítóanyag származási és mennyiségi adatairól. Az értesítésre egy kötelezően előírt tartalmú, úgynevezett információs lap szolgál, amely gyakorlatilag a származási igazolvány adatait ismétli meg.

**A „Mezőgazdaság“
témakörben eddig megjelent
Európai Füzetek:**

Dr. Bene László – Dr. Németh Lajos
Csatlakozás az Európai Unió
zöldség-gyümölcs ágazatához

A vetőmagok és szaporítóanyagok termesztése fontos része a hazai mezőgazdasági termelésnek. Ezért érdemes különös figyelmet az a kérdés, miként érinti a közelgő uniós csatlakozás ezt a tevékenységet. A csatlakozásnak ebben az esetben is fontos követelménye és következménye, hogy a hazai jogi szabályozás teljes mértékben összhangba kerüljön az Európai Unió előírásaival. Elmondható, hogy az ezt célzó munka már esztendőök óta folyik, s a tapasztalatok szerint a Közösség joganyagának átvétele e területen nem okoz különösebb gondokat, és bár a feltételrendszer bizonyos mértékig szigorodik, a magyar termelőknek emiatt semmiféle aggodalomra nincs okuk. Ugyanakkor fel kell készülnünk a külföldi és a hazai piacon a nyílt versenyhelyzetre, ahol a sikert a fajtakínálat, az ár és a minőség versenyképessége dönti el.

Ertseyne Dr. Peregi Katalin, Ph.D.
főosztályvezető
Országos Mezőgazdasági
Minősítő Intézet

Dr. Bach István, Ph.D.
főosztályvezető
Országos Mezőgazdasági
Minősítő Intézet